

FÓRUM

Balatonyi László – Tóth László

A koronavírus gazdasági hatásai a vízügyi ágazatban

Bevezetés

Földünk éghajlata folyamatos változásban van. Vízgazdálkodási szempontból az elmúlt évek, évtizedek szélsőséges hidrometeorológiai helyzeteinek a kezelése szüntelenül készenlétben tartotta az illetékes ágazat szervezeti egységeit, a minősített helyzetben pedig tevékenységében mindinkább összefonódott a társadalom, polgári védelem illetékes szervezeteivel. Mindazonáltal ez a 2020. év más, mint egy rendkívüli dunai árhullám, merőben eltérő a 2010. év helyi vízkárokkal terhelt kihívásaitól is, de egy cseppet sem hasonlítható a rendkívüli jégkárelhárítási helyzet kihívásaihoz, ami pedig 2017-ben történt. Ahogyan mikrobiológia órán említik az egyetemeken, a láthatatlan légió – és itt és most nem Rejtő Jenő híres könyvére kell gondolnunk – kerítette hatalmába és tartja rettegésben Magyarországot, a Duna vízgyűjtőjén található országokat, sőt az egész világot is. A 2019-es vuhani koronavírus új, emberéleteket követelő vírustörzse megállíthatatlanul terjed a világban. A fertőzöttek száma még mindig folyamatosan növekszik Magyarországon, és a halálesetek száma világszerte napról napra emelkedik. A koronavírus még mindig vizsgálják nemzetközi és hazai kutatócsoportok. Az országok versenyben vannak a vírus visszaszorításáért, hiszen a vírus már világhírhedt közegészségügyi vészhelyzet, melyet a World Health Organization (a továbbiakban: WHO) világjárványnak (URL1), pandémiának minősített. A vírus megfékezése összehangolt tagállami és nemzetközi együttműködést igényel. A vízügyi ágazat, mint a Belügyminisztérium alá rendelt országos hatáskörű szervezet számára ez szintén egy újfajta kihívás, amivel közösen kell megküzdenünk. A küzdelem itt és most, ebben a helyzetben működési szabályaink alapvető módosulásával jár. Jóllehet a szervezet igyekszik

minimalizálni a vírus terjedését, de biztosítani kell a jelenleg érvényben lévő statútumrendeletben¹ és az egyéb kapcsolódó ágazati jogszabályokban meghatározott tárcafeladatok zavartalan ellátását is. Ami azonban már most is érezhető, hogy a szervezet kiszámítható éves gazdálkodási stabilitása megváltozott.

A koronavírusról általában

A koronavírusok alapvetően állatok körében fordulnak elő, ugyanakkor egyes koronavírus törzsekről ismert, hogy képesek az emberben is fertőzést okozni. A koronavírusok mind állatról emberre, mind emberről emberre terjedhetnek. Sokféle állatfaj lehet forrása az emberi megbetegedést okozó koronavírusoknak. A 2012-ben az Arab-félszigetről kiinduló, közel-keleti légzőszervi szindróma járványát okozó koronavírus elsődleges forrása a teve volt, míg a 2002-ben Kínából kiinduló, a súlyos akut légzőszervi szindróma járványát okozó koronavírus a denevérről cibetmacskák közvetítésével terjedt át az emberre. Kína Hupej tartományban 2019 végén atípusos, virális eredetű tüdőgyulladásos megbetegedések történtek. Ez a fajta koronavírusos betegség később röviden COVID-19 (a továbbiakban az új típusú koronavírus megnevezése rövidítve: koronavírus) néven vált ismertté, és ezzel egy új pandémia kezdetét is jelentette az új humán koronavírus (rövidítve: SARS-CoV-2).

Magyarországi hatások, kormányzati intézkedések

Operatív Törzs felállítása

2020. március 4-én diagnosztizálták az első koronavírus megbetegedést Magyarországon. 2020. január 31-én alakult meg – a 1012/2020. (I.31.) kormányhatározat alapján – a védekezéssel összefüggő tevékenységek koordinálására a Koronavírus-járvány Elleni Védekezésért Felelős Operatív Törzs (a továbbiakban: Operatív Törzs). Az Operatív Törzs vezetője Pintér Sándor belügyminiszter és Kásler Miklós, az emberi erőforrások minisztere, további tagjai pedig a Belügyminisztérium közbiztonsági főigazgatója, az országos rendőr-főkapitány, az Állami Egészségügyi Ellátó Központ főigazgatója, a Dél-Pesti Centrumkórház Országos Hematológiai és Infektológiai Intézet főigazgatója, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság főigazgatója, az Országos Katasztrófavédel-

¹ A kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 94/2018. (V. 22.) kormányrendelet.

mi Főigazgatóság főigazgatója, az Országos Mentőszolgálat főigazgatója, az országos tisztifőorvos, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ főigazgatója.

A koronavírus terjedésének megakadályozása, lassítása érdekében megtett kormányzati intézkedések rövid összefoglalása²:

- ideiglenes határellenőrzés Magyarország és a Szlovén Köztársaság, valamint Magyarország és az Osztrák Köztársaság határán;
- az Olasz Köztársaság, a Kínai Népköztársaság, a Koreai Köztársaság és az Iráni Iszlám Köztársaság területéről nemzetközi személyszállítást végző járművek (vasúti jármű, autóbusz, valamint – a leszállás nélküli áthaladás esetét kivéve – polgári légitjármű) belépésének és a nem magyar állampolgárok belépésének a tilalma;
- a fenti országokból érkező magyar állampolgárok belépésének a korlátozása (egészségügyi vizsgálat elvégzése, COVID-19 fertőzés gyanúja esetén karantén, gyanú hiányában pedig házi karantén elrendelése);
- magyar állampolgárok lejáró hivatalos okmányai érvényességi idejének a meghosszabbítása a veszélyhelyzet megszűnését követő 15. napig;
- felsőoktatási intézmények látogatásának tilalma;
- köznevelési intézmények rendkívüli szünete elrendelésének a tilalma (lásd e körben fent, a COVID-19 miatti veszélyhelyzet – kormányzati intézkedések II. címszó alatt a bölcsődei és az óvodai ellátást végző intézetekre vonatkozó eltérő szabályokat);
- zárt helyen 100 főnél több, nem zárt helyen pedig 500 főnél több személy részvételével tartott események megrendezésének tilalma;
- Külföldi Nyelvtanulási Program felfüggesztése;
- a külföldre irányuló iskolai kirándulások tilalma;
- a zárlati kötelezettség alá tartozó fertőző betegség behurcolásának vagy terjedésének megakadályozása végett elrendelt járványügyi elkülönítési, megfigyelési, zárlati és ellenőrzési szabályokat megszegő nem magyar állampolgárok kiutasítása, kitoloncolása;
- kiemelt jelentőségű ágazatokban (egészségügy, honvédség, rendvédelem), valamint a NAV állományában dolgozók, továbbá a kormánytisztviselők külföldre utazásának a korlátozása (ágazat irányításáért felelős miniszter engedélyének az előírása);
- minisztériumokban és a Miniszterelnöki Kormányirodán dolgozók külföl-

2 Az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető, tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében elrendelt veszélyhelyzet során teendő intézkedésekről szóló 41/2020. (III. 14.) kormányrendelet.

di kiküldetésének a korlátozása (csak miniszter, miniszterelnök külön engedélyével);

- honvédség bevonása a veszélyhelyzettel összefüggő rendvédelmi intézkedések végrehajtásába.

Akciócsoportok létrehozása

A kormány az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében elrendelt veszélyhelyzet során teendő intézkedések mind hatékonyabb végrehajtása érdekében akciócsoportok felállítását határozta meg³ az alábbiak szerint:

- Az Emberi Erőforrások Minisztériumának köznevelésért felelős államtitkára vezetésével megalakult a Koronavírus Oktatási Akciócsoport, amelynek feladata a digitális távoktatáshoz szükséges szakmai és infrastrukturális feltételek biztosítása.
- A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka vezetésével megalakult a Mobil Járványkórház Létrehozásáért Felelős Akciócsoport, amelynek feladata a mobil járványkórház felállítása érdekében szükséges azonnali intézkedések végrehajtása.
- A honvédelmi miniszter vezetésével megalakult a Létfontosságú Magyar Vállalatok Biztonságáért Felelős Akciócsoport, amelynek feladata az ország működéséhez létfontosságú állami és nem állami gazdasági társaságok azonosítása, a felügyelet esetleges átvételéhez szükséges előkészületek megtétele.
- A Külgazdasági és Külügyminisztérium tájékoztatásért és Magyarország nemzetközi megjelenítéséért felelős államtitkára vezetésével megalakult a Nemzetközi Koordinációért Felelős Akciócsoport, amelynek feladata valamennyi koronavírus által érintett állam védekezési és intézkedési gyakorlatának vizsgálata, nemzetközi tudásbázis létrehozása.
- A Miniszterelnöki Kabinetiroda nemzetközi kommunikációért és kapcsolatokért felelős államtitkára vezetésével megalakult a Kommunikációs Akciócsoport.
- A Miniszterelnökséget vezető miniszter vezetésével megalakult a Rendkívüli Jogrendi Szabályozásért Felelős Akciócsoport, amelynek feladata a koronavírus vilá járvány és annak negatív hatása elleni hatékony fellépés érdekében szükséges veszélyhelyzeti jogi szabályozás megalkotása.

3 A koronavírus elleni védekezés kapcsán szükséges további intézkedésekről szóló 1101/2020. (III. 14.) kormányrendelet.

- A pénzügyminiszter vezetésével megalakult a Koronavírus Pénzügyi Akciócsoport, amelynek feladata a védekezés és a koronavírus világjárvány miatt szükséges új államháztartási rend kialakítása
- A nemzeti vagyon kezeléséért felelős tárca nélküli miniszter vezetésével megalakult a Gazdasági Újraindítási Akciócsoport, amelynek feladata a koronavírus világjárvány magyar gazdaságra gyakorolt hatásainak ellensúlyozása.
- Az emberi erőforrások minisztere által kijelölt személy vezetésével megalakult a Koronavírus Kutató Akciócsoport, amelynek feladata a betegség ellen felhasználható gyógyszerek és gyógy módok kifejlesztése.
- Az országos rendőrfőkapitány vezetésével megalakult a Határellenőrzési Akciócsoport, amelynek feladata Magyarország határátkelőhelyeinek koronavírus világjárvány helyzetnek megfelelő működtetése.
- Az aktív Magyarországiért felelős kormánybiztos vezetésével megalakul az Önkéntesség Akciócsoport, amelynek feladata a koronavírus elleni védekezéssel kapcsolatos adományozás és önkéntességi kezdeményezések segítése, a kezdeményezők és a kormány közötti közvetítés.

Veszélyhelyzet kihirdetése – különleges jogrend

Tekintettel a folyamatosan növekvő megbetegedések és halálozások számára 2020. március 11-én Magyarország Kormánya az Alaptörvényben szereplő felhatalmazás alapján „*az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében*” az ország teljes területére veszélyhelyzetet hirdetett ki⁴ azzal, hogy a veszélyhelyzet elhárításáért felelős kormánytagként a miniszterelnök került kijelölésre. A miniszterelnököt feladatának az ellátásában a Koronavírus-járvány Elleni Védekezésért Felelős Operatív Törzs segíti. A kormány rendelete rögzíti továbbá, hogy a veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedésekről külön kormányrendeletek rendelkeznek, illetve deklarálta, hogy a veszélyhelyzet fennállásának a szükségességét folyamatosan felülvizsgálják. Egyúttal az állampolgárok együttműködését kérték a különleges jogrenddel járó intézkedések végrehajtásában.

Kijárási korlátozás

Annak érdekében, hogy a koronavírus terjedése minimális legyen Magyarországon szükséges intézkedés volt valamilyen mértékű napi szintű mozgási

4 A veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. (III. 11.) kormányrendelet.

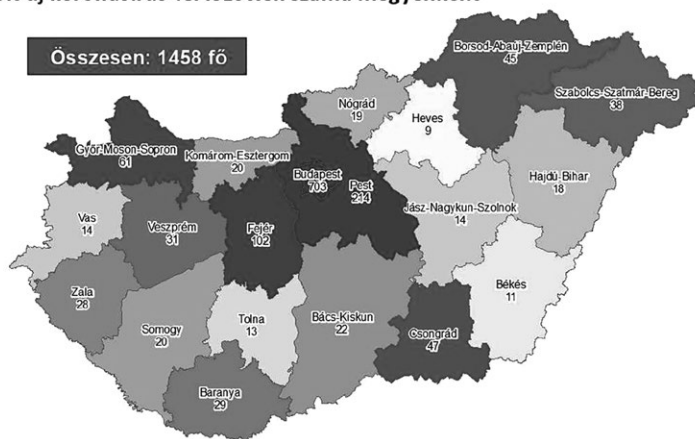
korlátozás bevezetése. Nyilvánvaló, hogy amennyiben egy szigorúan monoton növekvő terjedési rátáról beszélünk, azzal időt tudunk nyerni, ami feltétlenül hasznos. Minden illetékes szervezet fel tud készülni az esetleges tömeges megbetegedési ciklusra. A megbetegedések kontrollált terjedése okán kijárási korlátozás⁵ került bevezetésre, ami Magyarország egész területére érvényes volt 2020. március 28. és április 11. között. Ez azt jelentette, hogy csak munkavégzés és az alapvető szükségletek céljából lehet elhagyni a lakóhelyet, tartózkodási helyet. 2020. április 9-én határozatlan időre meghosszabbításra került a kijárási korlátozás.

Magyarországi helyzet

A cikk megírásakor már közel másfél hónap telt el a koronavírus hazai regisztrált megjelenése óta (1. számú ábra). Ekkor az alábbi számok⁶ jellemezték a vírus terjedését (2020.04.13. állapot):

- 1.458 igazoltan fertőzött,
- 120 gyógyult,
- 109 elhunyt,
- 15.333 hatósági házi karanténban,
- 34.819 akkreditált laboratóriumban vizsgált minták száma.

Igazolt új koronavírus-fertőzöttek száma megyénként

1. számú ábra: Igazolt koronavírus-fertőzöttek száma Magyarországon 2020. 04. 13. (Forrás: <https://koronavirus.gov.hu/>)

5 A kijárási korlátozásról szóló 71/2020. (III. 27.) kormányrendelet.

6 <https://koronavirus.gov.hu/>

Mindeközben a világon (2020. április 13-án) 1.872.073 esetet diagnosztizáltak, 116.098 halálest került diagnosztizálásra koronavírus fertőzés következtében, és 1.821.149 tesztet végeztek el. A legtöbb halálest Olaszországban (19.899), Spanyolországban (17.489) és Franciaországban (14.393) volt. Kiemelendő, hogy a legtöbb regisztrált beteg az USA-ban található (558.999), illetve csak New York városában 6.898 fő halálozott el a fertőzés következtében⁷ (2. számú ábra).

2. számú ábra: A koronavírus terjedése a világban (2020.04.13-i adat)
(Forrás: Johns Hopkins University COVID-19 Dashboard by the Center for Systems Science and Engineering; <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>)

Vízügyi aspektusok

A vízügyi ágazatnál is robbanásszerűen jelent meg a világjárvány következtében meghozandó intézkedések kényszere. Szerencsétlenül hatott, hogy a háromfős felső vezetésből ketten azonnal karanténba vonultak. A főigazgató, mint első számú vezető és a műszaki főigazgató-helyettes – belügyminiszter úrhoz hasonlóan – találkoztak a marokkói belügyminiszterrel, akiről később kiderült, hogy koronavírussal fertőzött. Annak ellenére, hogy első tesztjük negatív eredményt mutatott szükséges volt megvárni az úgynevezett lappangási időt. Az Országos Vízügyi Főigazgatóság azonnali intézkedéseket hozott meg. Kiadásra került a

⁷ John HopkinsUniversity & Medicine Coronavirus Research Center.

koronavírus elleni felkészülési tervről szóló főigazgatói intézkedés⁸, amely az alábbiakat tartalmazta.

Az utasítás célja, egy esetleges koronavírussal összefüggésben kialakult járvány esetén:

- a főigazgatóság operatív infrastruktúrájának és működőképességének fenntartása,
- a minimálisan elégséges (kritikus) feladatok ellátásához szükséges tevékenység és a munkaszervezés ismertetése,
- kulcsfeladatokat ellátni képes helyettesítő személyek biztosítása,
- a munkaerő védelme, a fertőzés megelőzése.

A fentiekben túl részletesen tartalmazta a felkészüléssel összefüggő tevékenységeket, a külföldi és belföldi kiküldetésekre vonatkozó rendelkezéseket, a foglalkoztatottak munkaidőn kívüli tevékenységével kapcsolatos rendelkezéseket, és a koronavírus-járvány fennállásának megállapítása esetére vonatkozó előírásokat. A vízügyi ágazat feladatrendszerében az alábbi munkafolyamatok kerültek kritikus minősítésre, amelyeknek folyamatos működését egy esetleges járvány esetén is biztosítani szükséges:

- Országos Műszaki Irányító Törzs működése (a továbbiakban: OMIT);
- Országos Műszaki Irányító Törzs Központi Ügyeletének működtetése;
- VIZEK rendszer üzemeltetése.

Az intézkedési utasítás további célja volt, hogy a területi szervezetek (mind a 12 vízügyi igazgatóság) is adjanak ki helyi specifikus feltételekhez illeszkedő intézkedéseket, amelynek fegyelmezett végrehajtása egyfelől meg is történt, illetve másodsorban a veszélyhelyzet megszűnéséig folyamatos. Annak ellenére, hogy Magyarország Kormánya időben lépett, a vírus hozadékaként ellátási problémák merültek fel a védőeszközök vonatkozásában, ami a napi feladatellátás biztonságát veszélyeztette. Azonnali beszerzés került elrendelésre a kézmosók, fertőtlenítők, maszkok és gumikesztyűk tekintetében. Az első hétvégén vírus-, baktérium- és gombaölő szerekkel fertőtlenítettük a főigazgatóság épületét, majd az ezt követő héten az igazgatóságok központjainak irodarendszerét is. Kézfertőtlenítő berendezéseket telepítettünk, s ezek használatát követően engedélyeztük csak az utcáról való belépést. A mosdókban fertőtlenítővel töltött mobilkézmosókat helyeztünk el. Sajnos a maszkok és gumikesztyűk vonatkozásában – a fentebb már említett ellátási problémák miatt – csúszással tudtuk

8 Az OVF főigazgatójának az Országos Vízügyi Főigazgatóság koronavírus elleni felkészülési tervéről szóló 8/2020. (OVF) számú utasítása.

biztosítani az igényeket. A kormány, hasznosítva kínai kapcsolatait, soron kívül pótolta a készleteket.

Az intézkedések között elsőként szerepelt a kötelezettségvállalások és tervezett kötelezettségvállalások azonnali tiltása, a pénzköltés felfüggesztése. A tiltás nem vonatkozott a migrációval és járvánnyal kapcsolatos kiadásokra, illetve az európai uniós fejlesztésekre. Az intézkedésben volt egy gumicsont, amely alapján a működéshez elengedhetetlenül szükséges kiadások is finanszírozhatók. Mivel az elengedhetetlenül szükséges kiadások nem voltak kellőképpen körül írva, ennek elhatárolását saját hatáskörben kellett végrehajtanunk. A mi értelmezésünkben ebbe a körbe tartoznak a személyi juttatások bérrel kapcsolatos részei, az úgynevezett kötelező kifizetések, amely a személyi állomány kinevezési okmányában deklarált jogos járandóságait foglalja magában. Nem kötelező kifizetés a nem rendszeres személyi juttatások nagy része. Tehát fel kellett függeszteni a jutalmak, céljuttatások, albérleti hozzájárulások, segélyek és egyéb többletjuttatások kifizetését. A nem rendszeres kifizetések közül viszont a munkába járást finanszírozni kell a vonatkozó kormányrendelet szerint. A fentiekben felül kérdésessé váltak azon kifizetések, amelyek közvetlenül nem a működéssel vannak összefüggésben, de elmaradásuk többletköltséggel jár vagy kormányhatározatot sért. Külön vizsgáltuk az üres létszámhelyeket. A létszám és feladat összhangját az elmúlt években folyamatosan teremtettük meg. A vízügyi társulatok megszűnéséből adódó feladatnövekmény, az öntözésfejlesztés, a műszaki irányítók létszámának pótlása mind az ágazatstratégia döntéseinek lekövetése volt, ezekből visszalépni nem lehet. Ebben az évben végre eljutottunk egy felelősen kialakított munkaköri struktúrához, amely vezetélméletileg és rendszerszemléletileg hasonlít a Belügyminisztérium egyéb szerveinek felépítéséhez. Mindezekből adódóan az üres létszámhelyek feltöltését szükségszerűnek gondoljuk.

További dilemma volt az ágazatunknál speciálisan jelentkező, fejezeti kezelésű előirányzat a védekezési kiadásokra. Ez az összeg 1,2 milliárd forint, de például a 2014-es dunai árvíznél mintegy 10 milliárd forint volt. Az előirányzat nemcsak effektíve a védekezést, hanem például vízminőségvédelmet, vízkészlet-gazdálkodás minősített kiadásait, vízkárelhárítást, illetve a ruházati kiadások egy részét is magába foglalja, nem is beszélve az említettekhez kapcsolódó túlmunkák kifizetésére. Ezen kiadásokat is a működéshez feltétlenül szükségesnek tartottuk. Felmerült továbbá a kormányhatározatokban elrendelt kötelező feladatok további finanszírozása. A kormány korábban döntött az öntözés fejlesztéséről, amelynek indikátoraként az öntözhető területek négyszeresére növekednének. Emellé forrásként hat éven keresztül évi 17 milliárd forintot rendelt. Ágazatunknál ebből négy feladat jelentkezik. Három éven keresztül

egy létszámfejlesztés, nehéz gépparkunk további modernizációja, a meglévő infrastruktúrák karbantartása, fenntartása (például vízfolyások kotrása), illetve új infrastruktúrák létrehozása, csatornák hosszának növelése, kiterjesztése. A kormány döntését szintén a működéshez feltétlenül szükséges feladatként aposztrofáltuk.

Jelen írás soraiban fentebb már említett akciócsoportok közül kettő került hozzánk gazdasági szempontból érezhető közelségbe. A pénzügyminiszter által vezetett pénzügyi, és a tárca nélküli miniszter által vezetett gazdaság újraindításáért felelős akciócsoport. A pénzügyi akciócsoport javaslatára a kormány meghozta gazdaságvédelmi intézkedéseit, melyek fő célja a munkahelyek védelme volt. Kitért a járulékfizetési kötelezettségre, a banki hitelek törlesztésének időbeni kitolására, a GYED, GYES meghosszabbítására, a kilakoltatások felfüggesztésére, illetve mintegy 88 000 kisvállalkozás KATA adófizetési kötelezettségének törlésére 2020. június végéig. A gazdaság újraindításáért felelős akciócsoport munkájának támogatására több javaslatot tettünk. Ennek egységes szerkezetét az állami vagyonért felelős tárca nélküli miniszter határozta meg. A javaslatok megfogalmazásánál figyelembe vettük, hogy a vízügyi ágazatnál jelentős európai uniós forrás kerül felhasználásra. Az operatív programok 51 projektet érintenek, amelyek összköltsége 33,4 milliárd forint értéket tesz ki. A világhátrány az államháztartási törvények vonatkozásában (12 vízügyi igazgatóság és az Országos Vízügyi Főigazgatóság) két, a gazdasági társaságok vonatkozásában (Viziterv Environ Kft. és Viziterv Export Kft.) több további problémát vet fel.

Államháztartási források:

1. Az igazgatóságok vonatkozásában jelentős vállalkozási tevékenységből adódó bevételkieséssel számolunk, amely negatív hatással lesz a kiadási előirányzatokra.
2. A projektek menedzsmentköltségeinek elmaradása esetén költségmegvonások, foglalkoztatottak számának változása (munkavállalói felmondás), amennyiben a belső költségátcsoportosítások után sincs lehetőség a hiátus feloldására, a munkavállaló megtartására, akkor munkáltatói kezdeményezésre a jogviszony megszüntetése válhat szükségessé.

Gazdasági társaságok vonatkozásában:

1. A gazdasági társaságok in-house rendszerben működnek. A projektek lassulása, elmaradása esetén jelentős lesz a bevételkiesésük.
2. A gazdasági társaságoknak átadott menedzsmentköltségek elmaradása végső lehetőségként szintén a munkaerőelbocsátást fogja eredményezni

A prognosztizálható forráskieséssel összefüggésben, és a fentiekben részletezett negatív hatások elkerülése okán a saját hatáskörben végrehajtható intézkedések meghozatalát és végrehajtását javasoljuk. Logikus közgazdasági alapon, amennyiben a bevételi oldal csökken (és szeretnénk fenntartani az eredeti állapotot), a kiadási oldal csökkentését kell elérnünk. Figyelembe kell venni, hogy a vízügyi ágazat – bár folyamatosan növekvő támogatással bír – mégis a komplex feladatrendszerből kifolyólag alulfinanszírozott. A gazdasági lehetőségek (és korlátok) módosulása sajnos értelemszerűen a szakmai feladatok újratervezését is magával kell vonja. A vízgazdálkodással összefüggő belügyi tárcafeladatok és az egyéb jogszabályokban, végrehajtási rendeletekben meghatározott feladatok elvégzését kell első körben biztosítani. Végso soron a csökkentett forrásgazdálkodással összefüggésben feladatelhagyásokkal kell szakmailag is újratervezni a 2020. évet.

A költségvetési források racionális felhasználása viszont csak részben tudja kezelni a bevételek elmaradását, ezért az ágazat ellehetetlenülésének elkerülése érdekében az állami szubvenció az alábbi indokok alapján szükséges.

1. Költségvetési szervek szabad kapacitásainak terhére végzett bevételek elmaradása
A korábban jelentősen fejlesztett géppark, illetve a szakképzett állomány lehetőséget biztosított ágazaton kívüli munkavégzésre (a szabad kapacitás terhére). A megrendelések elmaradása esetén ez bevételkiesésként jelentkezik, amelyet a kiadási oldalon megtakarítani nem tudunk. A bevétel tavalyi év alapján prognosztizált összege 6.200 millió forint.
2. Költségvetési szervek menedzsmentköltségeinek elmaradása
Az EU által és a hazai költségvetésből finanszírozott projektjeink végrehajtásában jelentős munkavállalói állomány dolgozik határozott idejű munkaszerződés alapján az európai uniós projektek megvalósítása érdekében mind az igazgatóságokon, mind a főigazgatóságon. A projektek lassulásával a menedzsmentköltségek elszámolási esélye minimálisra csökken az irányító hatóságok felé. A munkabérek kifizetését saját (elemi) költségvetésből biztosítani nem tudjuk, így végső lehetőségként elbocsátások prognosztizálhatók a vízügyi ágazatban. A projektmenedzsment költségvetési szerveknél megjelenő el nem számolt költsége 546,6 millió forint.
3. Gazdasági társaságok bevételeinek elmaradása
A fent említett két gazdasági társaság a megbízások döntő hányadát a vízügyi ágazattól kapja, a jogszabályokban deklarált jogi keretek között. A megrendelések elmaradása a tavalyi évi tapasztalati adatok és az idei évi üzleti terv prognózisa alapján 2.890 millió forint lehet.

4. Gazdasági társaságok menedzsmentköltségeinek elmaradása
Az EU programok és hazai operatív programok projektjeinek a végrehajtásában a vízügyi ágazat gazdasági társaságai is bevonásra kerültek. Szintén jelentős számú munkavállaló dolgozik határozott idejű munkaszerződés alapján, így végső lehetőségként elbocsátások prognosztizálhatók a gazdasági társaságok esetében is. A projektmenedzsment gazdasági társaságoknál megjelenő el nem számolt költsége 317 millió forint.
5. Koronavírus elleni védekezést segítő vízügyi (belső) munkacsoport
A koronavírus-járványra való felkészülés és sikeres védekezés érdekében munkacsoport került felállításra, amelynek célja a járvány mértékének, kiterjedésének korlátozása, hatásainak csökkentése, következményeinek időbeni felszámolása és az erre tett intézkedések, erőfeszítések összehangolásával a vízügyi ágazat dolgozóinak egészségügyi védelme, valamint a működés hatékony biztosítása a járványügyi időszakban.

A legfontosabb intézkedés a munkatársak otthoni munkavégzésének kialakítása, a hozzá szükséges eszközök (informatikai, egyéb technikai) beszerzése, továbbá védő, fertőtlenítő eszközök beszerzése. Mindez az ágazat számára további 117,9 millió forintos többletterhet jelent.

A tárca nélküli miniszter a tervezett intézkedéseket három időszámban taglalta, úgy, mint azonnali, középtávú (1–6 hónapos időtávra vonatkozó), valamint hosszú távú (6 hónapon túli) intézkedések. Az azonnali intézkedéseknél elsődleges cél volt a munkatársak védelme, egészséges munkakörnyezet biztosítása, a járvány továbbterjedésének hatáskörünkön belüli csökkentése. Tartalmilag ide soroltuk a személyi higiéniai fertőtlenítő eszközök és védőeszközök beszerzését. A középtávú és hosszú távú intézkedéseknél számoltunk a saját bevételek és a vállalkozási tevékenység bevételeinek elmaradásával, amelyek az igazgatóságon és a főigazgatóságon is megjelennek. Számoltunk továbbá a projektek ütemének csökkenésével, ezáltal a két gazdasági társaságunk bevételeinek elmaradásával.

Tanulságok összefoglalása

A cikk megírásakor a járvány időbeli elhúzódásáról nem rendelkezünk biztos információkkal. Nyilvánvaló, hogy ennek intervallumát több tényező befolyásolja. Magyarországon gyors és határozott intézkedéseket hozott a kormány, amelynek jelentősége vitathatatlan. Az Operatív Törzs működése külső szemmel nézve is emberfeletti munkát követel az abban részt vevőktől. A járvány terjedésének

ellaposításához viszont szükség van az állampolgárok fegyelmeztségére is. Fegyelmezetten kellett mindenkinek tudomásul venni a kijárási korlátozást, a nyugdíjasok védelmére hozott intézkedéseket. A károk felbecsülhetetlenek. Annak ellenére, hogy megtettünk mindent az emberi élet megóvására, vannak áldozatok. Sérült a frontális oktatás, amelyet a meghozott jobbító intézkedés ellenére sem pótolhat a digitális oktatás. Külön kiemelendő, hogy a Nemzeti Közszerológati Egyetem rektori utasításban⁹ adta ki az intézmény tevékenységével, az oktatás zavartalan ellátásával összefüggő feladatokat. Mindamellett nem mehetünk el az erkölcsi jellegű károk mellett, hiszen ünnepek alatt azoktól kellett távolságot tartanunk, akikre a legnagyobb szükségünk van. A fentiekén kívül a számszerúsíthető gazdasági kár is felbecsülhetetlen. Nem látható az az időpont, mikorra az ország talpra tud állni gazdaságilag és morálisan. Jó meglátás volt a munkahelyek megtartásának szükségessége. Közgazdaságilag többszörösen bizonyított, hogy a makrogazdaságilag legfontosabb mutatószám, a bruttó hazai termék (GDP) szolgáltatások és termékek előállításával növelhető, ehhez viszont munkára van szükség. A kormány a kiadások csökkentése érdekében elvont a fejezetektől 10% dologi, illetve 15% beruházási előírányzatot. Ennek következményei lesznek azok a feladatmaradások, amiket a későbbiekben pótolni kell. Döntés született továbbá az államháztartási hiány GDP arányában történő 2,7%-os emelésére. A válságkezelő intézkedések mintegy 9.200 milliárd forintot, a GDP 18%-át teszik ki, ami egyszerűsítve azt jelenti, hogy minden megtermelt ötödik forint a válság kezelésére fordítandó. A vírus az egész emberiség ellen intézett láthatatlan támadást, amiből a tanulságokat le kell vonni, a tanulságokból pedig intézkedéseket kell meghatározni egy következő hasonló szituációra való jobb felkészülés érdekében. Minden lehetséges erőt mozgósítani kell a kutatásfejlesztés irányába. Szükséges kifejleszteni az ellenszert, hiszen az emberiség, mint a világgyetem általunk ismert legfejlettebbje, nem kerülhet ennyire kiszolgáltatott helyzetbe. Célszerű lenne újraéleszteni a korábban jól működött állami tartalékgazdálkodási rendszert. Ez a szervezet a központi tartalékokon kívül felügyelte a vállalatok, költségvetési szervek infrastruktúráját. A szervezeteknek meghatározott időpontokban jelentési kötelezettségük volt, ezáltal a pontos információk centralizálódtak és veszélyhelyzet esetén azonnali döntéshelyzetet teremtettek. Az Operatív Törzs működése külső szemmel nézve is rendkívüli munkavégzést követel az abban részt vevőktől, nem beszélve a közvetlenül kitett egészségügyi és szociális területen dolgozókról. Természetesen ide sorolandók azon munkavállalók is, akik

9 Nemzeti Közszerológati Egyetem rektori utasítása a pandémia elleni felkészülésről és a pandémia esetén végrehajtandó feladatokról.

nem tudnak otthonról dolgozni, de munkájuk feltétlenül szükséges az ellátási rendszerek, az infrastruktúrák, vagy akár a közigazgatás működéséhez. Ehhez az emberfeletti munkához mindannyiunk részéről köszönet jár. A fent említett problémakörök mentén került ismertetésre, hogy a vízügyi ágazatot is jelentősen érinti a kialakult pandémia. A kormány a belügyminiszteren keresztül 2014 óta – változatlan szervezeti struktúra mellett – irányítja a vízügyi igazgatási szerveket (Balatonyi–Tóth, 2018). Álláspontunk szerint a legjelentősebb probléma, a közgazdasági mutatókon túl, a humán erőforrás lehetséges instabilitása. A kormány által elfogadott¹⁰ Kvassay Jenő Nemzeti Vízstratégiában is nevesítésre, kiemelésre került (a szakmai célokon túl), hogy az elkövetkező időszakban meg kell akadályozni a minőségi munkaerő elvándorlását, és ösztönözni kell a pályakezdő fiatalok vízügyi ágazatban való elhelyezkedését, megtartását és előmenetelét. A fenti szakpolitikai célnak megfelelően kapott belügyi tárca szintű támogatást a vízügyi életpályamodell¹¹ 2018-tól. Egy esetleges vizek kártételei elleni védekezés esetén a szervezeti stabilitás legalább annyira fontos, szükséges és alapvető, mint maga a beavatkozás szakmaisága. A szervezeti stabilitás előtérbe helyezése mellett kell és szükség szerű a gazdasági prioritások jogszabályi hierarchián alapuló felállítás. A kiadások racionalizálása tekintetében a személyi kiemelt előirányzat csökkentése az utolsó lehetőségek egyike. A gazdaság újraindítása céljából is a humán erőforrás a leginkább védendő ebben az időszakban is. Mindaddig, amíg elmúlik a koronavírus általi közvetlen és közvetett veszély, a Magyar Vízügyi Szolgálat, mint a Belügyminisztérium alá rendelt országos hatáskörű szervezet végzi a feladatát. Kiemelt figyelmet fordít a kritikusra minősített rendszerek folyamatos működésére, mint például az Országos Műszaki Irányító Törzs (a továbbiakban: OMIT) működésére, illetve az OMIT Központi Ügyeletének működtetésére, illetve a VIZEK rendszer üzemeltetésére, és végzi a napi szintű alapfeladatait. Most, a járvány idején még inkább nézzük az Országos Vízjelző Szolgálat által napi szinten elkészített hidrometeorológiai előrejelzéseket és reménykedünk, hogy nem most lesz a következő (2013-ban megtapasztalt) rendkívüli dunai árhullám, vagy (a 2010-eshez hasonló) kisvízfolyások országos hirtelen áradásai. Ám amennyiben mégis ebben az időszakban kellene megküzdeni a természettel – vizek többletével vagy éppen a hiányával – akkor a vízügyi szolgálat felkészülten, egy egységben várja ezt a megpróbáltatást is.

10 A Nemzeti Vízstratégia és a végrehajtását biztosító intézkedési terv elfogadásáról 1110/2017. (III. 7.) kormányhatározat.

11 A vízügyi igazgatási szerveknél foglalkoztatottak közalkalmazotti jogviszonyának különös szabályairól szóló 391/2017. (XII. 13.) kormányrendelet.

Felhasznált irodalom

Balatonyi L. – Tóth L. (2018): *Védekezés, vagy megelőzés? Helyi vízkáresemények közgazdasági vonatkozásai*. GTTSZ Hírlevél, 2, 26–34.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *A WHO világjárványnak minősítette a koronavírus-fertőzést*. <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/who-vilagjarvanynak-minositette-koronavirus-fertozest>

Jogszabályi hivatkozások

A kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 94/2018. (V. 22.) kormányrendelet.

Az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében elrendelt veszélyhelyzet során teendő intézkedésekről szóló 41/2020. (III. 14.) kormányrendelet.

A koronavírus elleni védekezés kapcsán szükséges további intézkedésekről szóló 1101/2020. (III. 14.) kormányrendelet.

A veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. (III. 11.) kormányrendelet.

A kijárási korlátozásról szóló 71/2020. (III. 27.) kormányrendelet.

Az OVF főigazgatójának az Országos Vízügyi Főigazgatóság koronavírus elleni felkészülési tervéről szóló 8/2020. (OVF) számú utasítása.

A Nemzeti Vízstratégia és a végrehajtását biztosító intézkedési terv elfogadásáról 1110/2017. (III. 7.) kormányhatározat.

A vízügyi igazgatási szerveknél foglalkoztatottak közalkalmazotti jogviszonyának különös szabályairól 391/2017. (XII. 13.) kormányrendelet.